

2024 års taxestatistik

Vad kostar VA-tjänsterna i Sverige?
Statistik, trender och exempel från landets 290 kommuner.

Svenskt Vatten

Svenskt Vatten AB

POSTADRESS BOX 14057, 16714 Bromma

BESÖKSADRESS Gustavslundsvägen 12, 16751 Bromma

TELEFON 08-50600200

E-MAIL svensktvatten@svensktvatten.se

www.svensktvatten.se

Innehåll

Sammanfattning: Rekordhög höjning möter stigande kostnader	3
Kartläggning av VA-taxorna	4
Intervju: Faktorerna som påverkar taxeutvecklingen	5
Kommentar: VA-taxorna justeras uppåt efter ny kostnadsbild	6
VA-taxor – så funkar det	8
Medlemsperspektiv: ”Vi behövde vända skutan på rätt köl igen”	9
Resultat: Så mycket kostar kommunalt VA i Sverige 2024	10
Brukningssavgifter	10
Anläggningsavgifter	12
Resultat: Så mycket har brukningssavgifterna höjts	14
Medlemsperspektiv: ”Höjningen är primärt en konsekvens av dubblerad ränta”	15
Analys: Varför kostar det olika i olika kommuner?	16
Vägen framåt: Svenskt Vattens förslag	17
Metodbeskrivning	18

Sammanfattning:

Rekordhög höjning möter stigande kostnader

Omvärldsfaktorer har en stark påverkan på VA-taxorna, vilket syns tydligt i årets genomsnittliga taxehöjning på drygt 14 procent. Under de senaste åren har Sveriges kommunala vatten- och avloppsorganisationer (VA-organisationer) behövt anpassa sig till en förändrad kostnadsbild samtidigt som de påverkas av flera stora kostnadsdrivande utmaningar.

I skrivande stund har styrräntan sänkts för första gången på åtta år – och Riksbanken flaggar även för att det kan bli ytterligare ett par räntesänkningar under året. Från ett mycket pressat läge under 2022 och 2023, då inflationen slog rekordnoteringar, ser vi nu alltså prognoser kring ett mer ekonomiskt stabiliserat läge. Samtidigt kan inflationen inom delar av ekonomin dröja sig kvar på höga nivåer och vi befinner oss i en fortsatt lågkonjunkturcykel. Utvecklingen framöver är starkt kopplad till omvärldsfaktorer och hur VA-organisationerna påverkas mer exakt är ännu oklart.

Det vi vet är att VA-organisationerna under de senaste åren fått ökade kostnader i alla led, samtidigt som många står inför stora investeringsbehov. Bland de trender vi kan utläsa utifrån 2024 års taxestatistik märks dessa tydligast:

- *Nästan dubblerad höjning jämfört med 2023.* Förra årets höjning av bruksningsavgifter i Sveriges kommuner, i genomsnitt 8 procent, var den dittills högsta sedan Svenskt Vattens statistikinsamling digitaliserades 2002. Årets ökning är nästan dubbelt så hög: 14 procent.
- *Ökade skillnader mellan kommunerna.* År 2020 var skillnaden mellan kommunen med högst brukaravgift och lägst nästan 400 procent. Skillnaden har ökat varje år sedan dess och ligger nu på 531 procent, en anmärkningsvärd skillnad utifrån att det i princip är samma tjänst som levereras.
- *Vatten är fortfarande prisvärt.* Även om höjningen är hög i procent, så är VA sett i kronor fortfarande en förhållandevis billig tjänst – även i de kommuner som ligger högt i sin VA-taxa. Snittpriset för typhus A (enbostadshus) är 10 515 kronor, jämfört med 9 214 kronor år 2023, en fördyring med 1 301 kronor eller 108,50 kronor per månad.

Kartläggning av VA-taxorna

Inför den här rapporten har Svenskt Vattens medlemmar fått svara på 16 olika frågor kopplade till taxan. Resultatet från fyra av nyckeltalen, kopplade till brukningsavgift och anläggningsavgift, redovisas här i rapporten. För den som vill läsa mer hänvisar vi till Svenskt Vattens webb.

Huvudsyftet med rapporten är:

- att kartlägga och kommentera den faktiska utvecklingen av VA-taxorna, förändringar av brukningsavgifter och anläggningsavgifter i enskilda kommuner och sammantaget för hela landet
- att på ett enkelt sätt redovisa den totala kostnaden för kommunalt VA för ett vanligt enbostadshus i ett antal kommuner
- att ge exempel från två kommuner kring hur de arbetar med taxeökningar.

Intervju:

Faktorerna som påverkar taxeutvecklingen

VA-taxorna är tydligt kopplade till en rad omvärldsfaktorer. Här berättar Erik Karlsson, expert på Svenskt Vatten, om vad som driver VA-organisationernas kostnader och om hur taxorna kan tänkas utvecklas framöver.

Vad påverkar VA-organisationernas kostnader?

– Under de senaste åren har det skett stora förändringar i de faktorer som påverkar taxans nivå. VA-organisationerna har pressats av bland annat inflation, ökade elpriser, stigande räntor samt högre priser på material och entreprenad. Samtidigt ser vi stora kostnadsdrivande utmaningar som klimatanpassning och -påverkan tillsammans med ökade krav i och med nya EU-direktiv.

Många står också inför stora investeringar?

– Vi ser en generell trend att VA-organisationernas investeringskostnader har ökat. Stora delar av landets VA-infrastruktur byggdes under 50-talet och fram till 70-talet. Nu ersätts de gamla avskrivna anläggningarna med nya, vilket innebär nya kapitalkostnader som i sig driver på taxeökningar.

Täcker de rekordhöga taxehöjningarna kostnaderna?

– Svenskt Vatten ser det som positivt att många kommuner årligen ser över sin taxa och uppdaterar avgiftsnivåerna utifrån dagens förutsättningar. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att höjningarna inte täcker de framtida behoven utan bara VA-verksamhetens kostnader under 2024, eller möjligtvis under den treårsperiod då resultatet ska balanseras.

Hur kommer VA-taxorna att utvecklas framöver?

– Det är svårt att sja om utvecklingen eftersom den är starkt kopplad till omvärldsfaktorer. Vi fick tidigt signaler från medlemmarna om att 2023 var ett svårbudgeterat år och att flera kommuner gjorde ett planerat underskott som de kompenserar för under 2024. Om samma sak gäller framöver återstår att se. Kommande års höjningar är således osäkra men en sak är säker: taxornas nivå och utformning blir en rejäl framtidsutmaning.

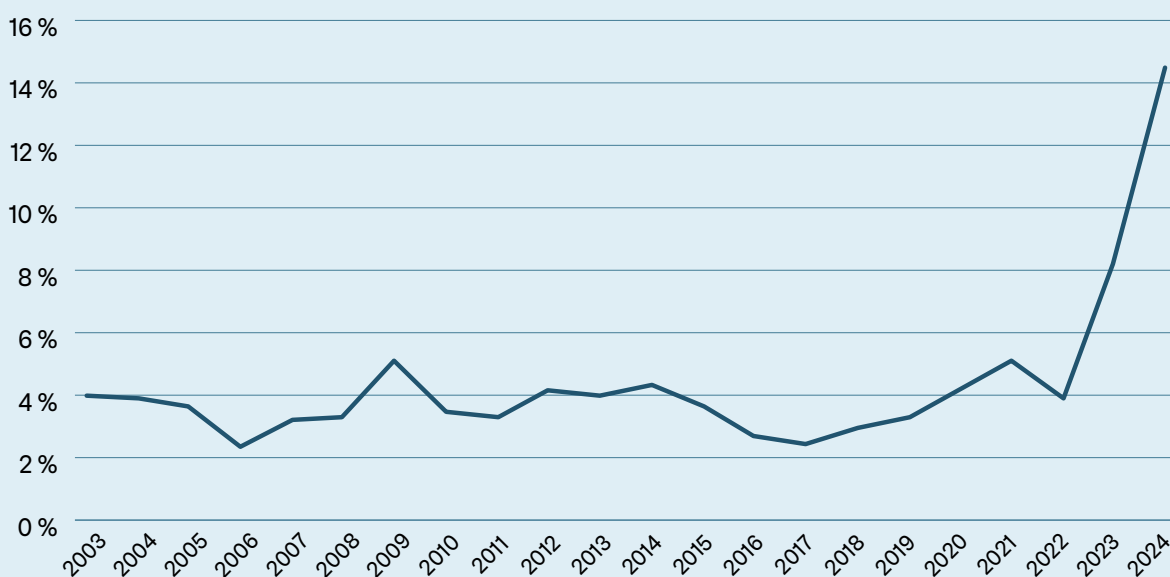

Kommentar:

VA-taxorna justeras uppåt efter ny kostnadsbild

Svenskt Vatten har sedan lång tid undersökt taxorna för kommunalt vatten och avlopp och årligen sammanställt en rapport med kommentarer till statistiken. Sedan 2002 har vi samlat statistiken digitalt vilket underlättar jämförelser, men undersökningarna sträcker sig totalt sett flera årtionden tillbaka.

Höjningarna i procent för typhus A (enbostadshus) har historiskt legat förhållandevis jämnt över åren för att sedan sticka i väg under 2023 och 2024:

Rekordhöjning – men fortfarande billigt

Ökningen av taxorna 2024 är rekordhög och sker överallt i landet, men framför allt i eller runt de större städerna. Samtidigt sker höjningen oftast från en låg nivå, vilket innebär en förskjutning mot medelvärdet och inte en polarisering mellan stad och landsbygd. Skillnaden i taxor är inte heller nödvändigtvis geografisk; VA-taxan kan skilja över 400 procent inom ett och samma län.

Även om höjningen procentuellt är hög handlar det dock fortfarande inte om någon dyr tjänst i kronor och ören jämfört med många andra samhällsnyttigheter: kostnaden för vatten är i nuläget 13,2 öre per liter som högst och 2,5 öre per liter som lägst (att jämföra med 11,2 respektive 2,3 öre per liter för 2023).

Höjd taxa och/eller skattemedel?

2023 års taxestatistik visade på en stor ökning (8 procent), men som fortfarande var lägre än konsumentprisindex för motsvarande period. Detta kan ha inneburit att flera av VA-organisationerna gjorde ett underskott under föregående år, vilket nu syns i 2024 års rekordhöga taxehöjningar.

Ett möjligt sätt att finansiera VA-verksamheten är även att skjuta in skattemedel. Årets undersökning visar dock på samma resultat som tidigare undersökningar: det är bara ett fåtal kommuner (cirka 10–15) som skjuter in skattemedel för att finansiera VA-verksamheten. Samtidigt visar trenden på att allt fler inte har kostnadstäckning för VA-verksamheten; för 2024 är det 56 kommuner, 2023 är det 38 kommuner. Detta kan endast hanteras genom att antingen kommande år höja taxenivån eller genom att skjuta in skattemedel.

Investeringsrapporten pekar på stora behov

Våren 2023 släpptes Svenskt Vattens investeringsrapport, där vi gjorde en analys av investeringsbehovet för Sveriges infrastruktur för dricksvatten och avlopp 2022–2040. Rapporten visade att den årliga investeringstakten ligger runt 20 miljarder samtidigt som det årliga investeringsbehovet är 31 miljarder. Det innebär en årligen återkommande underinvestering på omkring 10 miljarder – och därmed en växande investeringssskuld. Sedan investeringsrapporten skrevs

har vi fått indikationer på att behovet är ännu större – investeringsbehovet ligger sannolikt på totalt över 600 miljarder fram till 2040, att jämföra med rapportens 560 miljarder.

Vad innebär då detta för taxorna? Svenskt Vatten har länge pekat på att dessa behöver höjas på grund av ökade kostnader för uttjänt infrastruktur, höjda miljökrav och klimatförändringar. Nu har alltså allvaret skärpts ytterligare: under de senaste åren har omvärldshändelser påverkat såväl de ekonomiska förutsättningarna som de tekniska leveranskedjor som vatten- och avloppsbranschen är beroende av.

Vattenfrågorna alltmer i fokus

Samtidigt som VA-organisationerna prövats ekonomiskt de senaste åren, har samhället i hög grad fått upp ögonen för vatten som en nödvändig resurs. Krismedvetenheten kopplad till olika samhällsfunktioner har generellt ökat, där bland annat kriget i Ukraina, energikrisen och Nato-medlemskapet satt sårbarheter, beredskap och kontinuitet i dricksvattenförsörjningen under luppen. Det ekonomiska läget och hushållens pressade situation har också gjort att media och allmänheten intresserar sig för hur priset på vatten utvecklas.

Från att ha varit mer eller mindre osynligt, har vattenfrågorna alltså kommit allt högre upp på agendan. Medvetenheten om vattnets värde kan förhoppningsvis utgöra en god utgångspunkt för en viktig diskussion om investeringsbehov, finansiering av förnyelse och VA-taxornas utveckling.

VA – fortfarande en liten kostnadspost

Höjningarna till trots är kostnaden för VA fortfarande marginell utifrån att det är en existentiell tjänst. Länsförsäkringars beräkningar, baserat på ett sammanboende par med två barn i typhus A, visar att VA under 2024 står för omkring 1,2 procent av ett normalhushålls disponibla inkomst, att jämföra med 2023 då VA stod för en procent. Även om VA-höjningarna givetvis är med och bidrar till hushållens samlade kostnadsmassa, är det alltså ingen post som sticker ut i jämförelse med kostnader för andra nödvändigheter, exempelvis el som enligt Länsförsäkringar står för fyra procent av normalhushållets disponibla inkomst.

VA-taxor – så funkar det

Kommunalt VA finansieras av avgifter (taxor) och inte av kommunalskatt. Det är kommunfullmäktige i varje kommun som beslutar om taxans utformning och nivåerna.

Lagstiftningen säger att avgifterna ska vara rättvisa och skäligena, utgå från självkostnadsprincipen och att de får ta hänsyn till den nytta som brukaren/kunden har av anslutningen till kommunalt VA. Självkostnadsprincipen gäller över tre år; om en verksamhet gör ett positivt resultat år ett kan detta jämnas ut genom en förlust kommande två åren. Verksamheten ska göra ett nollresultat över en treårsperiod.

Taxan hanteras olika i kommunerna

Taxorna delas upp i löpande bruksavgifter och en anläggningsavgift som betalas vid inträde i VA-kollektivet (oftast vid anslutningen). Båda dessa kan innehålla olika delavgifter för dricksvatten, avlopp respektive dagvattenhantering. Dessa olika avgifter kan också innehålla både fasta och rörliga delar.

En kommun kan också skjuta till skattemedel, låta intäkter från bruksavgifter finansiera utbyggnad eller vice versa. I teorin skulle en kommun kunna ha en enda fast avgift, oavsett förbrukning – en "flat rate". De kan också enbart ha en rörlig avgift per kubikmeter förbrukat vatten.

Jämförelser mellan kommuner svårt

Kommunernas olika upplägg gör exakta jämförelser svåra. Taxorna är också komplicerade att förklara och en stor kommunikativ utmaning för många VA-huvudmän. För att ändå kunna jämföra taxorna och få en uppfattning om skillnader mellan kommunerna, använder vi två typhus – A och B:

- Typhus A motsvarar ungefär ett normalt enbostadshus med förbrukning för två vuxna och två barn.
- Typhus B är ett flerfamiljshus med 15 lägenheter och en antagen vattenförbrukning.

Svenskt Vattens förslag på VA-taxa

Svenskt Vatten har tagit fram ett normalförslag för kommunal VA-taxa, P120, som finns att köpa via [Svenskt Vattens Vattenbokhandel](#). Förslaget baserar sig på lagstiftning (lagen om allmänna vattentjänster, LAV) och rättspraxis och en kommun kan alltså välja att utgå från förslaget i sitt arbete med taxor. Svenskt Vatten driver också mer långsiktiga utvecklingsprojekt för hur taxan ska utformas i framtiden liksom alternativa modeller för finansieringen.

Medlemsperspektiv:

”Vi behövde vända skutan på rätt köl igen”

Som den till ytan största kommunen i Skåne är Hässleholm Miljö AB:s 12 500 kunder utspridda geografiskt, vilket gör att leveransen av vattentjänsterna kräver 15 avloppsreningsverk, 15 vattenverk och ett 170 mil långt ledningsnät. När Cornelia Ljungerud, affärsområdeschef för Vatten och Avlopp, tillträdde november 2020 fanns ett stort underhållsbehov.

Vilka faktorer ligger bakom årets taxehöjning?

– I år har vi höjt med 17 procent och det beror på flera olika saker: det ekonomiska läget, stigande kostnader för drivmedel och insatsvaror, nytt elavtal, höga räntor, kommande investeringar och eftersatt underhåll.

Ni har gjort en tioårsplan framåt, berätta!

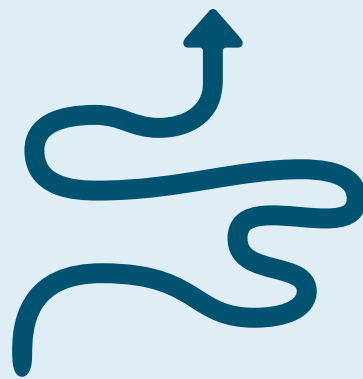
– När jag tillträdde 2020 fick jag i uppgift att göra en nulägesanalys, som visade på ett eftersatt underhåll av både ledningar och anläggningar. Vi stod med flera akuta behov och behövde vända skutan på rätt köl igen. Nu har vi tagit fram en tioårsplan där vi behöver investera cirka två miljarder eller omkring 120 miljoner per år. Det handlar både om att kunna hantera underhållsbehovet och högre kostnader. Investeringsplanen innehåller också flera större projekt, som exempelvis nybyggnation av flera nya avloppsreningsverk, ombyggnation av vattenverk samt förnyelse på ledningsnätet och pumpstationer.

Hur har ni arbetat aktivt med taxan?

– Den 1 januari 2023 höjdes taxan med 8,49 procent, men taxan behövde gå upp ännu mer för att täcka kostnaderna. Efter att under flera år ha höjt taxan utifrån KPI (konsumentprisindex), inleddes 2022 ett arbete tillsammans med externa konsulter. Det resulterade i en tvåstegsraket: i samband med att [Svenskt Vattens P120](#) kom ut gjordes en konstruktionsförändring av taxan samt en höjning med 30 procent den 1 juli 2023, som alltså följdes av ytterligare en höjning med 17 procent från 1 januari 2024.

Hur ser det ut med taxan framöver?

– Vi har gjort en ekonomisk, långsiktig plan för en VA-taxa i balans och har nu senast tagit fram ett taxehöjningsförslag på 16 procent för 2025 och 15

procent för 2026, höjningar som beslutades av vår styrelse nu i maj. Detta förslag till beslut har vi skickat vidare till kommunstyrelsen, där vi hoppas på ett beslut i kommunfullmäktige till hösten. Den långsiktiga planen visar även ytterligare höjningar efter 2026.

Hur har ni kommunicerat höjningarna?

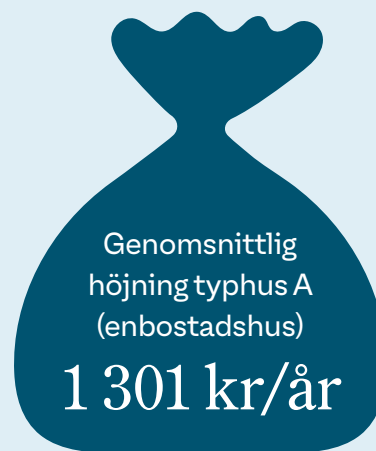
– Förra våren gick vi ut tidigt och presenterade vårt förslag till kommunfullmäktige. Redan innan beslutet var fattat där, sådde vi dessutom frön hos allmänheten och förklarade varför höjningen behövdes, vad avgifterna skulle användas till och konsekvenserna om vi inte höjde taxan. Kunderna har haft förvånansvärt få synpunkter, eftersom de värdesätter att rent vatten kommer ur kranen och att avloppsvattnet tas omhand. Vissa justeringar har också gjorts så att höjningarna inte slår alltför hårt mot specifika verksamheter. Nyligen gick vi ut med information till allmänheten angående taxehöjningsförslaget för 2025 och 2026 för att förbereda våra kunder.

Några lärdomar när det gäller förankringen?

– Arbetet har skett i omgångar för att ligga i linje med behoven. Nyckeln har varit att lägga korten på bordet direkt om våra behov och att förklara konsekvenserna om vi inte höjer taxan. Vatten är dessutom fortfarande jämförelsevis billigt.

Resultat:

Så mycket kostar kommunalt VA i Sverige 2024

Brukningsavgifter

	Årskostnad Medel 2024 (2023)	Förändring jämfört med föregående års taxa (2023)	Månadskostnad per hushåll 2024 (2023)
Typhus A (enbostadshus)	10 515 kr (9 214 kr)	14 % (8 %)	876 kr (768 kr)
Typhus B (flerfamiljshus)	97 817 kr (85 915 kr)	14 % (8 %)	543 kr (477 kr)

Högsta genomsnittliga taxeökningen sedan 2002

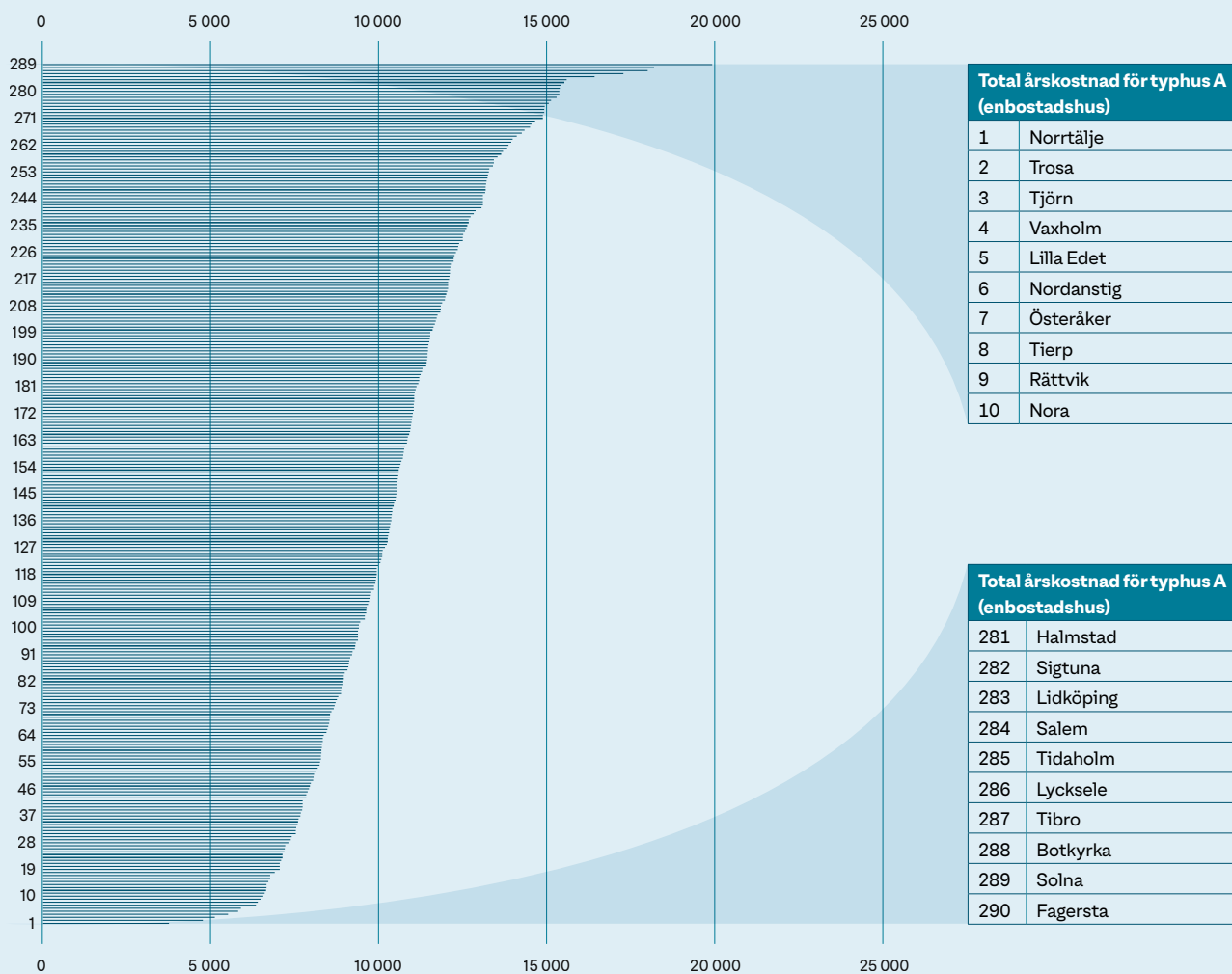
Den genomsnittliga höjningen av bruksavgifter i Sveriges kommuner för typhus A och typhus B ligger på 14 procent för år 2024. Årets taxehöjning blir därmed den högsta sedan vi digitaliserade statistiken år 2002. Även höjningen för 2023 på 8 procent var den dittills högsta. Den genomsnittliga årskostnaden på 10 515 kronor är ett medel för de 290 kommunerna.

Taxorna drivs till stor del av omvärldsfaktorer, där VA-organisationerna de senaste åren bland annat prövats av ränteläget, stigande el- och drivmedelspriser, liksom ökade kostnader för insatsvaror och entreprenader. Årets höjningar kan också handla om en viss eftersläpning från tidigare år; sannolikt var det flera VA-organisationer som inte tog tillräcklig höjd i förra årets taxehöjningar.

Tabell 1

Årskostnad för kommunalt VA för boende i enbostadshus och flerfamiljshus år 2024 och förändring jämfört med tidigare år (bruksavgift för typhus A och typhus B). Motsvarande värden för år 2023 inom parentes. Medelvärden baseras på VASS taxa 2024.

Total årskostnad för typhus A (enbostadshus, kr/år)

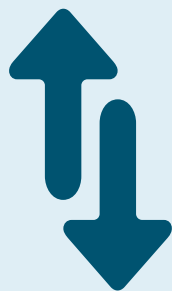
Skillnaderna ökar mellan kommunerna

Vi ser stora och ökande skillnader mellan kommunernas taxor runt om i landet. När brukningsavgifterna för Sveriges samtliga kommuner presenteras som här i Figur 1 framgår det tydligt hur stora skillnaderna är. Från nästan 400 procents skillnad år 2020, har skillnaden ökat till 531 procent för 2024.

Vad beror det på? Vi vet inte riktigt varför skillnaderna ökar mellan kommunerna. Det vi kan se är att vissa enskilda kommuner höjer rejält, samtidigt som det inte går att säga något samstämmigt mellan de olika kommuner som höjer. Bland de tio kommunerna med högst avgifter enligt Figur 1 finns både små med sviktande befolkningsunderlag och storstadsnära, expanderande kommuner.

Figur 1

Årskostnad kommunalt VA för ett enbostadshus år 2024 (brukningsavgift typhus A). Spridning samtliga Sveriges kommuner enligt VASS taxa 2024. Medelkommun 10 515 kr.

Taxor för typhus A (enbostadshus)

Norrtälje högst: 19 874 kr/år

Fagersta lägst: 3 739 kr/år

Anläggningsavgifter

	Medel 2024 (2023)	Förändring jämfört med föregående års taxa (2023)
Typhus A (enbostadshus)	186 343 kr (172 368 kr)	8 % (7 %)
Typhus B (flerfamiljshus)	595 517 kr (546 593 kr)	9 % (6 %)

Tabell 2

Kostnad för att ansluta ett enbostadshus och ett flerfamiljshus med 15 lägenheter till kommunalt VA år 2024. (anläggningsavgift typhus A och typhus B). Medelvärden baseras på VASS taxa 2024. Motsvarande värden för år 2023 inom parentes.

Så fungerar anläggningsavgifterna

Anläggningsavgiften är den engångsavgift som en fastighetsägare betalar vid formellt inträde i VA-kollektivet, vilket i praktiken är vid anslutningen. Beräkningen av den här avgiften brukar vara ganska komplicerad eftersom den tar hänsyn till en rad faktorer och till stor del handlar om att ”titta in i framtiden”.

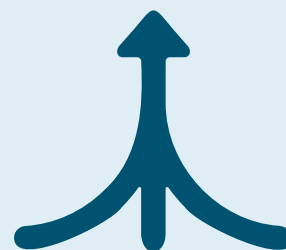
Kostnadstäckningsgraden är en viktig del i det här arbetet. Kommunen behöver hålla koll på vilka kostnader som anläggningsavgifterna ska täcka och sen ska kostnaderna fördelas rättvist och skäligt i avgifter. Det är svårt att jämföra anläggningsavgifter mellan kommunerna. Vissa kommuner eftersträvar en kostnadstäckningsgrad på 100 procent (de vill alltså få igen alla sina kostnader genom avgiftsuttag) medan andra kommuner har en lägre kostnadstäckningsgrad samtidigt som bruksavgiften då i stället täcker upp underskottet.

Ökning av anläggningsavgifterna 2024

I statistiken ser vi att anläggningsavgiften i snitt ökade med 8 procent för typhus A jämfört med föregående år. Kommunen med lägst anläggningsavgift, Överkalix, har varit lägst under många år, vilket delvis kan förklaras med att kommunen under de senaste 20 åren har tappat 20 procent av sin befolkning. Behovet av nyanslutningar är därmed inte lika stort som i de kommuner som växer.

Samtidigt har Svenskt Vatten i sin driftundersökning sett att kostnaderna stigit för att driva anläggningarna, exempelvis när det gäller el, insatsvaror och räntor. Den totala investeringsvolymen har i 2022 års driftundersökning ökat med cirka 5 miljarder, till 26 miljarder, men under samma period har förnyelsetakten minskat. Utvecklingen kan delvis förklaras med att priset på ledningsarbeten har ökat, något som också påverkar kostnaden för att bygga ut nya ledningsnät till nya kunder och därmed även påverkar anläggningsavgiften.

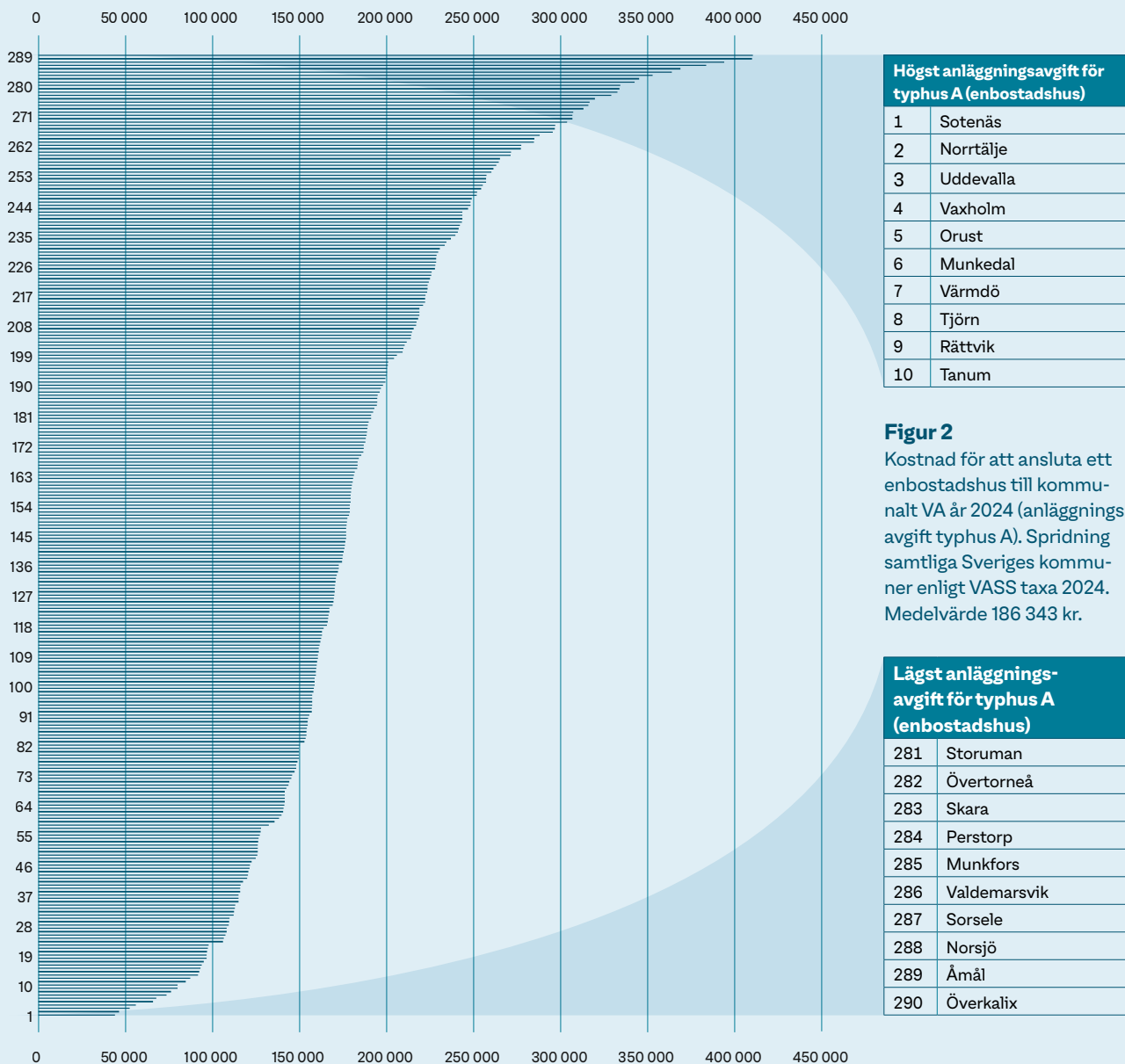
Anläggningsavgiften för typhus B ökade med 9 procent, från 546 593 till 595 517 kronor. Det är extra svårt att jämföra typhus B mellan kommunerna, då vissa kommuner inte bygger flerfamiljshus. Noterbart är ändå att det skiljer över 1 600 000 kronor mellan den dyraste och billigaste anläggningsavgiften för typhus B: avgiften varierar från 87 500 till 1 720 960 kronor.

Genomsnittlig
höjning typhus A
(enbostadshus):

13 975 kr

Anläggningsavgift för typhus A (enbostadshus, kr)

Figur 2

Kostnad för att ansluta ett enbostadshus till kommunalt VA år 2024 (anläggningsavgift typhus A). Spridning samtliga Sveriges kommuner enligt VASS taxa 2024. Medelvärde 186 343 kr.

Svårt att tolka siffrorna

Som Figur 2 ovan visar är skillnaderna i anläggningsavgift ännu större än skillnaderna i taxa mellan den dyraste och den billigaste kommunen, över 900 procent. Vad det beror på är svårt att avgöra eftersom taxans konstruktion kan se helt olika ut. Kommunerna kan exempelvis välja att täcka upp en låg anläggningsavgift med höga bruksavgifter, vilket gör tolkningar vanskliga.

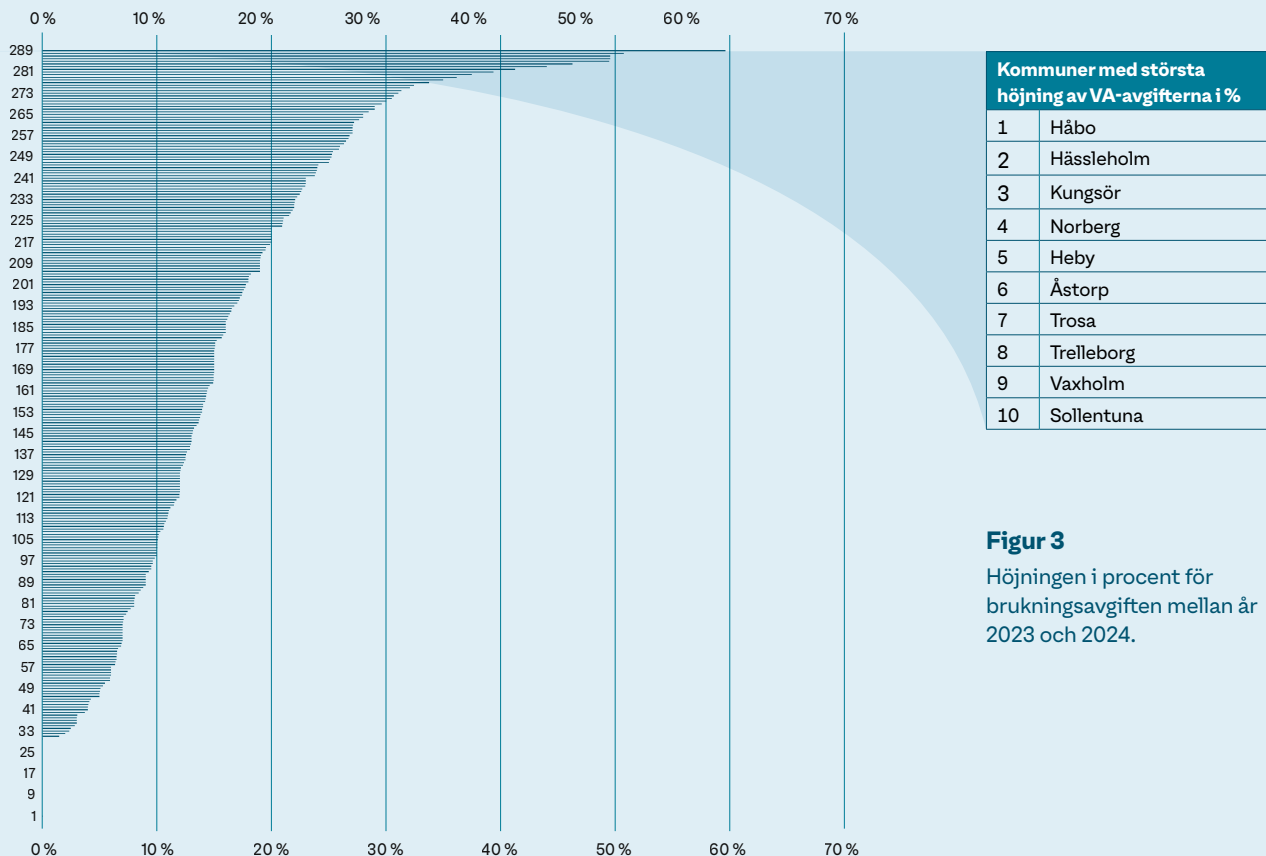

Skillnader i
anläggningsavgift:
900 %

Resultat:

Så mycket har brukningsavgifterna höjts

Höjning typhus A (enbostadshus) av brukningsavgift 2023–2024 (%)

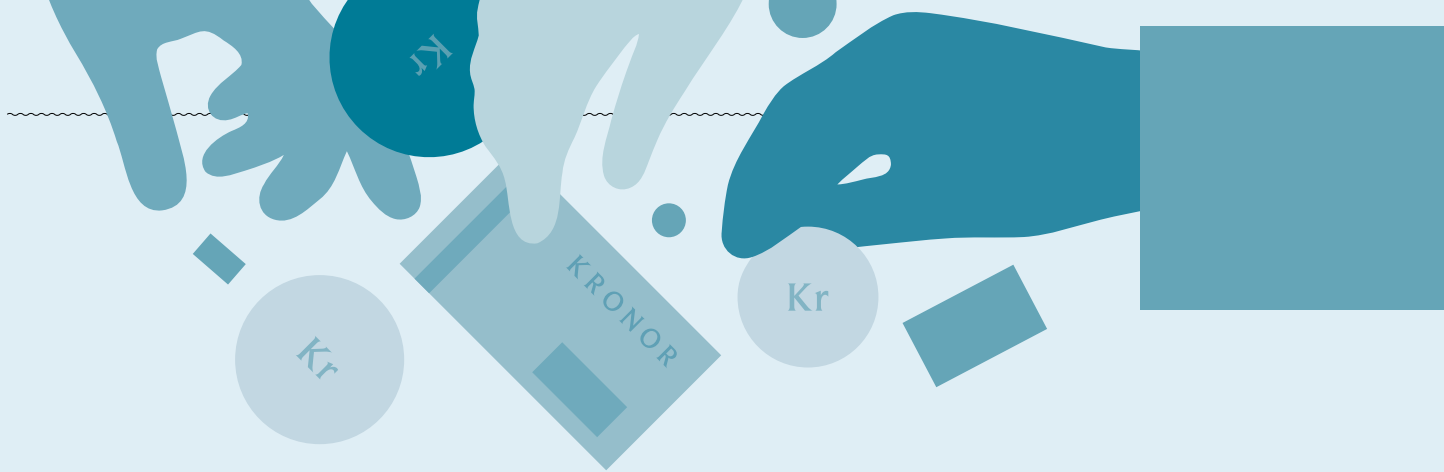
Figur 3

Höjningen i procent för brukningsavgiften mellan år 2023 och 2024.

260 kommuner reviderar taxan

Inför 2023 reviderade 243 kommuner sin VA-taxa, samtidigt som 47 kommuner lät 2022 års taxa gälla även för 2023. Inför 2024 reviderade 260 kommuner sin taxa. Inför 2023 års rapport såg vi även att flera kommuner reviderade sin taxa under följande vår, vilket innebär att dessa revideringar tagits med i denna rapport. Vissa kommuner genomförde därmed flera revideringar av taxan under 2023.

Samtidigt är det en hel rad som inte höjt alls: 30 kommuner har samma nivå eller lägre än 2023, nio kommuner har samma nivå som 2021 och tre kommuner har till och med lägre nivå i dag än 2015. Vad det beror på kan vi bara sja om – ser kommunerna inget behov eller saknas det en process för att hantera höjningar? Generellt kan vi konstatera att snabba omvärldsförändringar gör det svårt att hinna anpassa taxan. Kommunfullmäktige brukar fatta sina beslut om taxorna på årets sista sammanträde eller på det innevarande årets första. Ärendeberedningen kan vara utdragen och underlagen hinner bli gamla när beslutet väl fattas. När räntor och inflation snabbt skjuter i höjden riskerar därför kommunen att ha en taxa som inte möter behoven.

Medlemsperspektiv:

”Höjningen är primärt en konsekvens av dubblerad ränta”

Lumire, Luleå Miljöresurs AB, tillhandahåller VA-tjänster i en kommun med 80 000 invånare, där omkring 90 procent är anslutna till det kommunala VA-nätet. Ledningsnätet är långt med många överföringsledningar, byggda i slutet av 70-talet då flera små verk lades ned, och sträcker sig från byarna in till Luleå. Petra Viklund, Vatten- och avloppschef, har varit med sedan 2007.

Vad ligger bakom årets taxehöjning?

– Vi har höjt taxan med 20 procent och den stora andelen – 13 procent – är ett rent svar på omvärldsfaktorer. Vi har anläggningstillgångar på 2,2 miljarder så en dubblerad ränta har fått stora konsekvenser för oss. Utöver det investerar vi mellan 300–350 miljoner per år i ledningssystemet.

Kan du berätta om investeringsplanen framåt?

– Lumire har en hög takt i investeringsplanen och vi upparbetar i princip hela investeringsbudgeten, vilket sticker ut lite i VA-Sverige. I år hade vi en avvikelse på under en procent. Sedan 2014 har vi uppgraderat hela det två mil långa huvudledningsnätet i centrala Luleå och hit går en stor andel av vår investeringsvolym, fram till 2026 då projektet ska vara färdigt. Vi har också byggt ett nytt vattenverk som stod klart 2015.

Hur har investeringstakten påverkat organisationen?

– Från att vara en förvaltande organisation med begränsad investeringsbudget, har vi gått till ett läge där VA måste utvecklas utifrån den gröna omställningen och helt nya behov. Hur VA påverkade de framtida byggplanerna blev tydligt för kommunpolitikerna runt 2010–2011 när bostadsbebyggelsen skulle öka;

antingen ökar vi VA-kapaciteten eller så blir det inget. Arbetet med vattenledningen Östra länken är ett svar på att vi behövde koncentrera bebyggelsen där vi har VA-kapacitet. Det här har också krävt en stor omställning inom vår organisation.

Vad ser ni framför er när det gäller taxans utveckling?

– I den tioårsprognos som gjorts har vi löpande tagit stora kliv framåt, omkring 8–12 procent varje gång. Innan den resan påbörjades låg taxan strax under resten av VA-Sveriges taxor och nu har vi klättrat strax över. Vi ser att andra kommuner följer efter. Vi arbetar aktivt med taxan och framöver ser vi näst intill en dubbling av taxan utifrån att vi tagit höjd för en fortsatt ränteökning på tre procent.

Hur jobbar ni med kommunikation kring taxorna?

– Vi har i tio års tid pratat om en dubblerad taxa, vi har verkligen hamrat in det. Trots att vi nu gjort den högsta höjningen någonsin upplever vi acceptans hos kunderna. Kanske beror det också på att arbetet vi genomför är så tydligt – vi har grävt rätt genom stan och påverkat trafik, bostäder och människor. Så fort vi börjar prata om vad vattnet kostar i kronor och ören blir det också tydligt att vatten fortfarande är billigt.

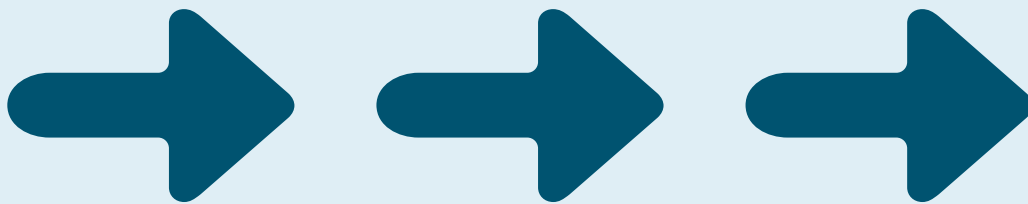
Analys:

Varför kostar det olika i olika kommuner?

Det finns vissa samband mellan taxenivåer och till exempel kommunstorlek, ledningslängd per ansluten och befolkningstillväxt, men ingen parameter förklarar alla skillnader. Här listar vi några av de faktorer som bidrar till variationen i taxor mellan kommunerna.

- *Antal anslutna.* Olika kommuner har olika stor kundbas, något som påverkar intäktsunderlaget. Ju fler som delar på nödvändiga kostnader för exempelvis anläggningar, ledningar och personal, desto lägre kostnader blir det utslaget per kund.
- *Tillväxt i kommunen.* En positiv samhällsutveckling i en kommun har traditionellt gynnat VA genom att kapacitetsutbyggnaden inte belastat det befintliga VA-kollektivet, samtidigt som andra kommunala organisationer stärks. I dag ser vi dock allt oftare att en kapacitetsutbyggnad driver upp taxorna.
- *Bebyggelsestäthet.* Avstånden i en kommun påverkar VA-kostnaderna genom exempelvis ledningslängd för en ansluten kund. Långa avstånd ger högre kostnader per kund.
- *Klimat, vatten, miljö och el.* Utmanande förutsättningar, som tjäldjup, topografi, nederbörd, vattentillgång eller behov av miljöskydd, kräver mer avancerade och kostsamma VA-system.
- *Historisk VA-ekonomi.* Lån och kapitalkostnader påverkar taxorna. Renoveringsbehoven gör att kapitalkostnaderna ökar samtidigt som intäktsbasen är oförändrad eller minskar.
- *Samverkan.* Både dricksvattenproduktion och avloppsrening har skalfördelar. Kommuner som går ihop i samverkansorganisationer kring exempelvis vattenverk kan därför påverka kostnaderna.

Vägen framåt:

Svenskt Vattens förslag

Vad krävs för att taxan ska utvecklas i en takt som gör att den möter kommunernas framtida investeringsbehov inom vatten och avlopp? Här nedan följer några punkter vi tror är viktiga att ta i beaktande i arbetet framöver. Punkterna baseras dels på de inspel vi fått från kommunerna, dels på våra erfarenheter utifrån samverkan med en rad organisationer och myndigheter.

- **Implementera process för översyn av taxan.** Det här är något som 90 procent av kommunerna redan har gjort enligt statistiken. Samtidigt finns det kommuner som inte reviderat sin taxa sedan 2015. Då de yttre kostnaderna vi nämner tidigare i rapporten ökar, innebär en oförändrad taxa att kommunerna antingen lever på gamla ekonomiska reserver, går med underskott eller blir tvingade att dra ner på sin servicenivå, något som påverkar kommande generationer negativt. Sammantaget är det en stark rekommendation att kommunerna arbetar långsiktigt med VA-taxan och lägger flerårsprognoser för sin taxeutveckling.
- **Adressera skillnaderna.** Nationellt skiljer det 531 procent mellan högst och lägst taxa, men även inom regioner kan skillnaden vara stor. Det här kan ha stor påverkan på kostnaderna i ett hushåll. Region Stockholm har störst spridning, där Solna är billigast medan boende i Norrtälje får betala drygt 400 procent mer. De stora, och ökande, regionala skillnaderna är en fråga som behöver lyftas upp politiskt; de kommer inte att jämnas ut av sig själva.
- **Utveckla samverkan.** Svenskt Vatten står fast vid uppfattningen att en utvecklad samverkan mellan kommuner kan dämpa behovet av taxehöjningar. Förbättrad kompetensförsörjning, och därmed effektivare drift och projektgenomförande, är kanske ett av de viktigaste argumenten. Till detta kommer behovet av att tillsammans kunna hantera säkerhetsfrågor, leverans- och försörjningsproblem i en osäker värld.
- **Regeringen måste skapa rätt förutsättningar.** Ansvaret för vattenförsörjning ligger lokalt på landets 290 kommuner, vilka nu står inför en situation där investeringstakten bör öka med tio miljarder årligen. Svenskt Vatten anser att ansvaret för finansiering, underhåll och utbyggnad av vatteninfrastrukturen ska förbli kommunalt – men regeringen måste skapa bättre förutsättningar. Vi har därför presenterat tre åtgärdsförslag för att reducera risken för framtida samhällsomfattande störningar. I korta ordalag handlar det om att ändra regelverket för att möjliggöra fondering för re-investering och ett förlängt balanskrav (tio år mot dagens tre), att införa ränteskatteavdrag för kommunala VA-bolag, samt att utreda alternativa finansieringsformer. Läs mer på svensktvatten.se

Metodbeskrivning

Svenskt Vatten genomför årligen en taxeundersökning tillsammans med sina medlemmar VA-organisationerna. Samtliga kommuners aktuella VA-taxor ingår i underlaget. VA-organisationerna rapporterar själva in taxorna i statistiksystemet VASS. Svenskt Vatten sammanställer, granskar och korregerar uppenbara felaktigheter och följer upp större avvikelser. Svenskt Vatten ansvarar ej för att samtliga uppgifter är korrekta. Statistiken i VASS ger dock den mest aktuella och kompletta bilden av tillståndet i VA-Sverige.

Vill du veta mer?

Medlemmar: Medlemmar i Svenskt Vatten kan logga in i [statistiksystemet VASS](#) och ta del av det kompletta underlaget.

Övriga: Kontakta Erik Karlsson, erik.karlsson@svensktvatten.se, för frågor och synpunkter eller gå in på [Svenskt Vattens webb](#) och hämta hem de viktigaste siffrorna för alla kommuner.

Svenskt Vatten

Svenskt Vatten AB

POSTADRESS BOX 14057, 16714 Bromma

BESÖKSADRESS Gustavslundsvägen 12, 16751 Bromma

TELEFON 08-506 00200

E-MAIL svensktvatten@svensktvatten.se

www.svensktvatten.se